

Entrevista a Vaclav Havel

L'esperit triomfà sobre el poder

Vaclav Havel parla sobre la nova Alemanya i la nova Txecoslovàquia.

Sr. president, des del 3 d'octubre tenen per veí un país on viuen cinc vegades més persones que al seu. Les relacions entre ambdós no sempre han estat venturoses, per dir-ho atenuadament. ¿No li causa una barreja de sentiments, la unió d'Alemanya?

—No. Sempre hem estat envoltats d'alemanys per més que visquin en dos o deu estats. És el nostre destí històric. Sempre he dit que la seva divisió era artificial, el resultat de l'expansionisme stalinista, i que tard o d'hora tornaria a estar unida.

—¿Se n'alegra, però?

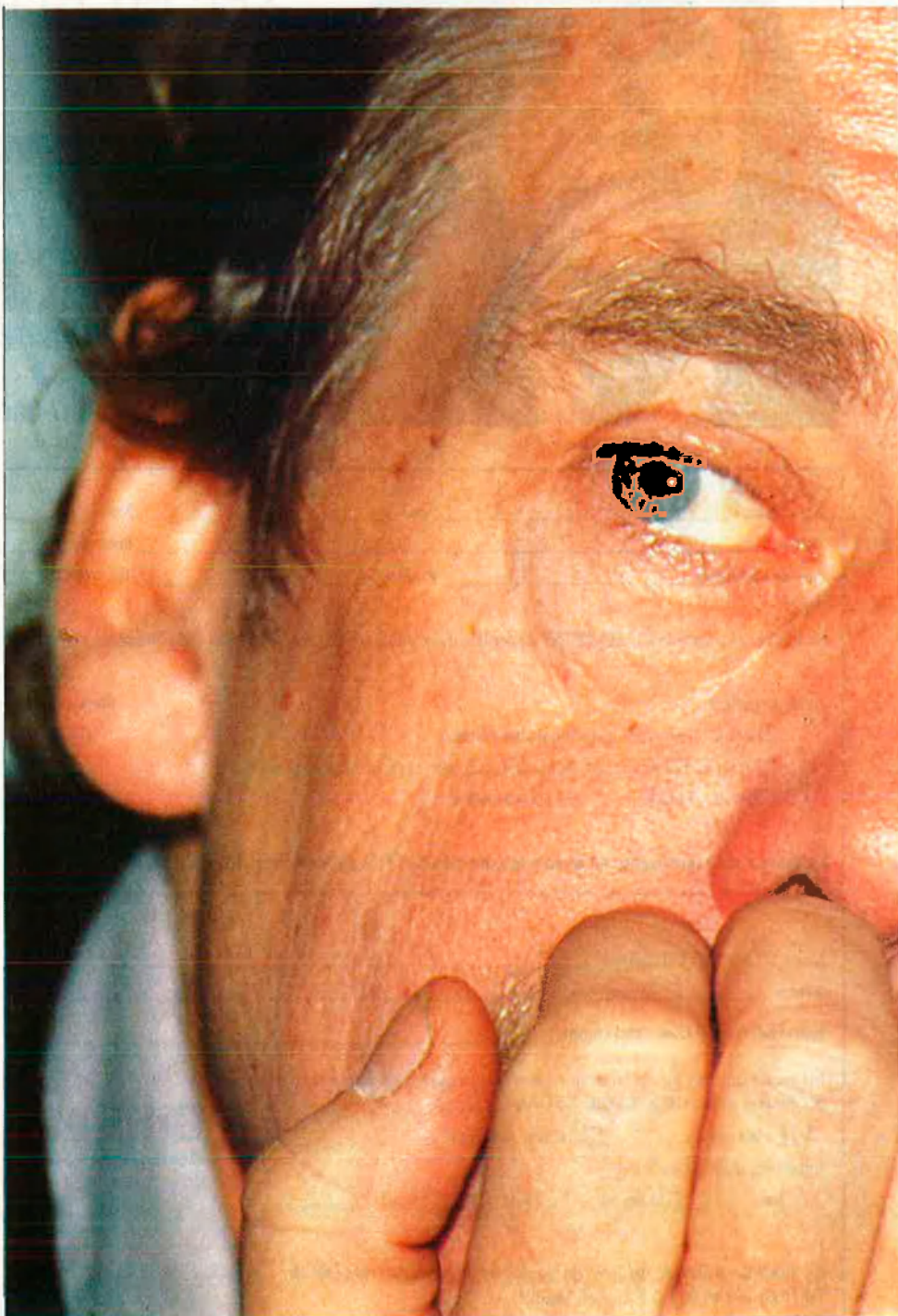
—Sí, me n'alegro. Decisiu és que la nova Alemanya sigui un estat democràtic. Un veí democràtic no ens ha de fer por, un d'agressiu, sí. I també ens hauríem d'alegrar que tot els hagi anat així en un altre sentit: perquè la RDA va participar el 1968 en l'ocupació de Txecoslovàquia.

—Vostè va parlar una vegada del "drama mil·lenari txeco-alemany". ¿Tan terrible ha estat?

—De cap manera, txecs i alemanys no han tingut solament una història dolorosa, també hi ha hagut aspectes positius, com en tots els pobles que viuen plegats durant segles. Després d'uns temps plens de conflictes en vénen d'altres en què tothom col·labora i fins i tot es crea un clima d'esperit comú.

—Durant la visita al president federal Richard von Weizsäcker va manifestar que, en el procés de reunificació, esperava que els alemanys "fessin valer el seu famós amor a l'ordre". Sona molt prussià, això. ¿En quin sentit ho va dir?

—Conec les diferències entre prussians, bavaresos i les altres ètnies, mal que no hagi viscut mai a Alemanya ni tingués gaires oportunitats de visitar-la. Diuen que tots els alemanys s'estimen l'ordre, no només els prussians. I és cert. Només cal passar la frontera per adonar-se que la diferència entre els pobles txecs, en essèn-

cia, són desordenats; però les nostres ciutats no són com les seves, també gràcies al règim totalitari que hem tingut aquí.

—Però en aquest amor a l'ordre, ¿també hi veu uns altres aspectes, a més del positiu?

—En el meu parlament ho vaig esmentar com a propietat positiva, esperant que la reunificació no fos caòtica i que aquest gran procés social no tornés a desencadenar a Europa tants malentesos i pors com abans. I, de fet, tot s'esdevé sense grans commocions, almenys internacionalment. A la RDA és natural que n'hi hagi, i n'hi

continuarà havent en un futur.

—Ara torna a emergir una paraula d'abans de la guerra: "l'Europa Central". De vegades s'ha entès com unió d'estats de l'est i sud-est sota l'hegemonia alemanya; de vegades, com una unió per defensar-los dels russos i dels alemanys. Dir "Europa Central", ¿encara és realista?

—Actualment la considero un camp específic d'experimentació on viuen molts pobles i ètnies. Aquesta mescla de nacionalitats és característica de l'Europa Central, i els uns o els altres sempre intenten

fer-hi un paper dominant. Ara, quan pràcticament tots els països centreeuropeus s'han alliberat del sistema totalitari, és d'esperar que això s'hagi acabat.

—¿No és cert que fins al fatal any 1618 no existia cap diferenciació clara entre txecs i alemanys?

—Això, han de decidir-ho els historiadors. En tot cas, els problemes de convivència no van tenir origen amb el naixement d'un estat txecoslovac independent, ja n'hi havia abans i n'hi haurà després. Ni tan sols diria que fos un canvi del destí, el naixement d'un estat txecoslovac. Una altra cosa és que la primera república txecoslovaca no hagués organitzat bé les relacions entre cada poble.

—Frantisek Placky, el seu gran historiador, considera molt important que el tirà Wallestein no fos alemany sinó txec. Aquí es demostra que les relacions de les ètnies ja estaven entremesclades molt abans de la Revolució Francesa.

—Certament. A Praga estudiaven alemanys i txecs, polonesos i hongaresos, no importava quina llengua es parlés. Això no va canviar fins al segle XIX, amb el despertar del pobles que buscaven identitat política. Va ser llavors quan el concepte de poble va arrelar en la consciència de la gent.

—Praga també era una de les gran ciutats del judaisme europeu...

—Sí, el medi jueu té uns vincles inseparables amb el medi praguès, la comunitat jueva de Praga era anomenada la "mare del judaisme". Aquí es va produir una simbiosi de les cultures jueva, alemanya i txeca. Un exemple típic n'era Franz Kafka, un praguès pur, però alhora alemany i alhora jueu.

—Un dels seus principals col·laboradors, Alexander Dubcék, encara s'adhereix al socialisme amb cara humana del 1968. ¿Què l'uneix amb aquest comunista reformador?

—No hi ha res que els dirigents polítics de l'actual Txecoslovàquia anhelin més que un estat lliure i independent, un sistema democràtic amb economia de mercat que funcioni. En el fons estem d'acord, doncs, però és clar que també hi ha diferències, un espectre de parers diversos, com a Occident.

—¿Com es definiria vostè mateix, demòcrata radical, liberal, socialista...?

—Aquesta pregunta es repeteix sovint, i la resposta no és mai gaire clara perquè estic en contra d'aquests contrastos ideològics. En tot cas em sento i em veig com a demòcrata. Sóc capaç de definir les meves idees sobre el futur del nostre estat,

prou, però no vull que em fiquin en un caaix. Prefereixo deixar-ho per a aquells que la seva feina és classificar els altres.

—*Suposem que hi hagués un polític de partit, de nom Havel. ¿Quin seria el seu partit?*

—Fa molt temps que em vaig proposar no adherir-me mai a cap partit, i he aconseguit mantenir la línia. És clar que he participat en la creació del Forum Ciutadà, però no era cap partit en sentit textual, sinó un ampli moviment de masses antitotalitàries, una comunitat bigarrada amb tendències des de l'esquerra fins a la dreta. Ara encara ho és. I m'hi sento lligat per un cordó umbilical, tot i que, com a president, ja no intervingui en la seva feina.

—*Una "democràcia sense partits" té molta importància en la seva obra escrita. He desenvolupat la tesi que, en la política de la societat moderna, és convenient que s'elegeixin personatges independents dels aparells dels partits. Però, ¿no és més gran el perill de manipulació de l'individu?*

—Probablement, de partits polítics, n'hi ha d'haver. En la democràcia encara no s'ha trobat res millor. Jo defenso la restricció de les sobiranes de partit perquè alguns personatges passin al primer pla. Per exemple, ho aconsello en la nostra futura llei electoral.

—*L'entem molt bé, Sr. Havel, ja que els partits de la RFA —i ara encara és més gran— s'han conferit un paper que la Constitució no preveu. Dia per dia anem coneixent els desavantatges de l'estat amb partits.*

—De vegades també tinc la sensació que la política alemanya està massa determinada pels partits. Aprecio els polítics alemanys, tant Willy Brandt com Genscher i Helmut Kolh. El que dic, doncs, no va en contra de cap d'ells. Però em sembla que la importància dels partits alemanys no és cosa sana. També ho hem vist en relació amb la reunificació.

—*¿En quina mesura?*

—No em refereixo a la qüestió fonamental de la unitat alemanya, però s'ha de dir que en l'acord d'unificació els objectius de partit també han fet el seu paper, i no em sembla gaire bo. Al meu parer seria erroni que el sistema de partits de la RFA s'exportés sense excepció a la RDA.

—*L'individu en conflicte amb el poder anònim i incontrolable també és un altre dels seus grans temes, la revolució a Europa Oriental, però, també a Txecoslovàquia, acaba de demostrar que la consciència de l'individu pot influir contra la tirania estatal. ¿No el fa sentir-se*

"La nostra revolució ha superat molt de pressa la fase de la destrucció de l'antipoder".

optimista?

—Naturalment em fa feliç que moltes d'aquelles reflexions considerades abans com utopies o idealismes a la fi hagin confirmat que l'espertí ha triomfat sobre el gran poder, però encara no significa que s'hagi guanyat tot. La nostra revolució ha superat molt de pressa i fàcilment la fase de la destrucció de l'antipoder. Ara lluita contra el segon objectiu, molt, molt més difícil: reconstruir aquest estat perquè neixin millors relacions entre la gent.

—*Hi ha, doncs, un esperançat president al castell de Praga, un president que valora l'honradesa, la justícia, l'espontaneïtat i la solidaritat. Però al país encara viuen les velles estructures, el partit comunista encara és la segona força política. ¿No se li fa tot molt difícil?*

—El problema no és el partit comunista en si, sinó una màfia política que s'ha apoderat de les estructures del país. Aquesta màfia no va lligada automàticament amb l'afiliació del partit comunista. En un gran partit hi pot haver moltes persones amb bones intencions vers el país, i molts mafiosos tampoc han de ser comunistes per força.

—*¿Com volen deslliurar-se d'aquests mafiosos?*

—Més important que el canvi de les persones —que també ho és—, em sembla la destrucció de les velles estructures burocràtiques i econòmiques. Fem el que podem, per exemple, acordant noves lleis municipals i fent els primers passos cap a

la privatització, tot pensat només per desfer aquesta mesquina companyia que s'ha obert pas per tota la societat.

—*¿De quina companyia es tracta exactament?*

—Hi ha gent que, gràcies al poder polític, ha guanyat grans fortunes a través de vies molt fosques i ara tenen millor posició que la gent bona i honrada. Per tant, en la privatització hem de trobar mecanismes que evitin que els que abans eren rics acaparin les anteriors propietats de l'estat i que els bons i honrats continuïn pobres.

—*Comparat amb els altres estats de l'est, el seu país és el que té menys deutes. Amb tot, la indústria està totalment envellida, la producció minva. ¿Volen obrir nous deutes per comprar més maquinària, o volen continuar estalviant?*

—El nostre canvi radical d'economia es basa en un concepte, els passos del qual el govern intenta harmonitzar després de mesos de debat. Un dels aspectes més importants era que Txecoslovàquia no s'endeutés massa i s'arribés a una gran inflació, cosa que també ens causaria un alt nivell de manca de treball. Ens esforcem a fer el complicat canvi econòmic considerant sempre les conseqüències socials. Hem de fer sacrificis, i estaríem contents si fossin mínims. Per això no volem que el nostre país s'endeuti.

—*La CE els ha promès ajut, però ¿no cal que en siguin membres?*

—Fa uns dies que aquí hem tingut una trobada intensiva amb Jacques Delors. Hem parlat que l'any que ve es podria fir-

"Si no hagués de treballar en dos mesos, almenys podria dir si seria possible escriure res".

mar el pacte d'associació. Ara encara no puc dir quan serem membres de la CE. Segons càlculs del nostre primer ministre, fins que s'acabi el segle hauríem d'aconseguir estar econòmicament preparats per a poder entrar-hi.

—Ha dit que no té intenció de continuar sent president. Evidentment, governar no el diverteix tant com ara a la Sra. Thatcher.

—Es de suposar que tard o d'hora s'acabin els temps en què els poetes i escriptors facin de polítics i els compositors seguïn al Parlament en comptes d'escriure música. Ja saben que, en general, penso que els intel·lectuals haurien de tenir més responsabilitat política en el món. Però en l'exces que actualment tenim aquí, tampoc és adient. Aquí ja no hi havia polítics professionals, només buròcrates o administradors comunistes. Això no pot continuar sempre. A la llarga em sembla convenient que sigui primer ministre el que sempre havia de ser-ho i s'ha preparat per al càrrec.

—El 1948 i el 1968 molts cervells de Txecoslovàquia van marxar; escriptors, artistes i científics, però també polítics. ¿Per què no en criden uns quants?

—Alguns han tornat, però la majoria només ve a visitar-nos i llavors decidir si s'hi queden o no. I fa vint anys que s'han acostumat al benestar de l'estranger, n'han tret una nova vida i una nova pàtria. ¿Per què haurien de tornar a la seva edat? No crec, doncs, que temin que l'evolució de Txecoslovàquia serà negativa o que no tornin

perquè ho veuen amb escepticisme.

—¿Per què a Praga i a Budapest hi ha hagut processos contra comunistes, i a Varsòvia no?

—La majoria de polonesos que podien ser enemics potencials del poder comunista van ser morts a la guerra, per Hitler i per Stalin. D'aquí ve que a Varsòvia no hi hagués processos. Aquí, a canvi, no hi hagué cap atac frontal contra l'elit intel·lectual i l'oposició democràtica al llarg de la guerra.

—Les diferències ètniques entre txecs i eslovacs són més grans que les que hi ha a Alemanya. En aquest aspecte, l'estat del president Tomas Nasaryk no tenia cap possibilitat. Aquella força explosiva, ¿no s'hauria anorreat tard o d'hora? Que arribés a ser tan terrible, és una altra qüestió...

—Al contrari, jo crec que els problemes de la primera república txecoslovaca pel que fa als drets humans i populars s'haurien pogut solucionar amb molta probabilitat. Però la història no ens ho va permetre. Mosaryk havia dit: "Doneu-me 50 anys i us tornaré un país estable i pròsper". Només se li van concedir 17 anys.

—¿Què pot fer actualment el president per a perdre el control del conflicte ètnic?

—En aquesta qüestió, el president pot i ha d'influir integradorament, ser la figura simbòlica de la unitat. Però no seria bo que la decisió dels nostres dos pobles de viure en un estat depengués d'una sola persona. Estic convençut que tant el parla-

ment com el govern satisfaran del tot ambdós pobles.

—El seu editor i amic alemany, Klaus Juncker, va dir el gener que l'evolució de Vaclav Havel del pobre perseguit al poderós president era com un conte. ¿Vostè també diria que és un conte?

—Els fets des del novembre de l'any passat, durant la primera fase, tenien tots els elements d'un drama molt excitant que amagava els atributs de les antigues tragèdies, però també alguns fragments d'un conte.

—I ara està vivint una peça satírica...

—Em fa por qualificar aquesta època. És cert que l'atmosfera es diferencia de la de les primeres setmanes de la revolució. Simplement no sé, però, quina fase del drama vivim ara.

—El president de l'estat Havel fa uns parlaments de pes, però l'autor dramàtic Havel no ens ha donat res més a llegir. ¿Quan podem comptar amb alguna obra altra seva?

—Mentre exerceixi aquest càrrec, per desgràcia queda exclòs que trobi temps per a escriure alguna peça. Ja m'esforço prou a deixar temps per a escriure els bons parlaments que vostè esmenta. Si no hagués de treballar en dos mesos, almenys podria dir si seria possible escriure res. Ara no estic en situació ni de provar-ho.

© Der Spiegel
Traducció: Carme Gala